

К. І. Захарова
Харківський національний педагогічний університет
імені Г.С. Сковороди
Науковий керівник: канд. філол. наук,
доцент І. В. Жарковська

Відображення метафоричних моделей концепту ДИТИНСТВО у фразеологізмах сучасної англійської мови

Одним з найбільш перспективних сучасних напрямів лінгвістики є аналіз концептів та їх реалізації у мові. Концепти є найважливішим об'єктом дослідження в когнітивній лінгвістиці, природі яких надається важливе значення, бо концепт є ментальною сутністю. Концепти, маючи імена в мові, «відображають культурно-національне уявлення людини про світ» [5: 4].

Об'єктом нашого дослідження є концепт ДИТИНСТВО (далі КД). Дитинство є важливим періодом розвитку, змін та навчання людини, це період парадоксів та протиріч, без яких неможливо уявити процес розвинення. В КД закріплені знання про цей важливий етап людського життя. Важливість цього соціокультурного феномену зумовила зацікавленість науковців змістом КД та появу наукових робіт, автори яких приділяють увагу вербалізації цього концепту. Його розглядають як лінгвокультурний концепт (на матеріалі російської та німецької мов) [2]. Вивчаються лексико-семантичні репрезентації (в російській та французькій мовах) [4]. Щодо англійської лінгвокультури, досліджено концепт CHILD як лінгвокультурне явище [3].

Але жодне з досліджень, що присвячено КД або суміжним з ним концептам, не розглядає метафоричні моделі, побудовані з участю КД. В той же час вважаємо, що вивчення метафоричних моделей дає змогу розширити розуміння значення слів, що репрезентують певний концепт, та краще зрозуміти досліджуване явище, структурувати людське знання, створити єдину картину світу. Вищезазначене зумовлює **актуальність** цієї роботи.

Дослідження проведено в межах когнітивного підходу до вивчення метафори [16; 17]. Основою процесів метафоризації є процедура обробки структур знання, що є узагальненим досвідом взаємодії людини та оточуючого світу. Метафоризація як процес ґрунтується на взаємодії двох структур знання, або доменів, – домен-джерело та домен-ціль. В ході метафоричної проєкції (metaphorical mapping) елементи домена-

джерела, сформовані в результаті взаємодії людини та світу, структурують домен-ціль, який є абстрактним та менш зрозумілим.

В нашому дослідженні доменом-джерелом є КД. Таким чином, *мета* дослідження: встановити кореляції між КД в якості домена-джерела та тими доменами-цілями, які є структурованими в термінах КД через когнітивну метафору. Матеріалом обрано фразеологізми англійської мови, які містять номінації, що відносяться до КД (baby, child, pram, mother, etc.). Фразеологізми, загальним обсягом 307 одиниць, вилучено з фразеологічних словників методом суцільної вибірки [6; 10; 22]. Крім того, добрано текстові приклади, які ілюструють реалізацію фразеологізмів, що розглядаються. Аналіз демонструє взаємодію КД в якості домену-джерела з наступними концептами: НЕЗРІЛІСТЬ, ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ, ВЕРЕДЛИВІСТЬ, ДОСТУПНІСТЬ.

Модель 1: ДИТИНСТВО є НЕЗРІЛІСТЬ.

Прикладами цієї метафоричної моделі є фразеологізми: *a babe (infant) in arms, a babe in the woods, still in swaddling clothes, wet behind ears, green as gooseberry, “Does your mother know you’re out?”, etc.*

Феномен дитинства метафорично зображує незрілість людини або явища, коли доросла людина має такі риси як невпевненість, розгубленість, які є притаманними маленькій дитині.

In one instance of this sort, the husband had impulsively acquired an electric runabout, which was said to be so simple that a babe in arms could manage it [21: 501].

When I started investing in single family homes, I was like a babe in the woods. I knew nothing about leverage. All I knew was that I didn’t want to give anybody my hard-earned dollars for the privilege of borrowing his money [15: 141].

“Does your mother know you’re out?” was the provoking query addressed to young men of more than reasonable swagger, who smoked cigars in the streets, and wore false whiskers to look irresistible [21].

Створенню метафори служить загальне розуміння того, що «дитина завжди під наглядом дорослих», тим самим підкреслюючи, що незважаючи на самостійну поведінку, діти підкорюються батькам та є від них залежними.

Economics as a science is in swaddling clothes [8].

Також домен-джерело ДИТИНСТВО переноситься на явище, яке є на початковій стадії свого розвитку, по аналогії з немовлям, якому потрібна пильна увага та догляд, щоб стати розвинутою та дорослою людиною.

До периферії метафоричної моделі, яка розглядається, можна додати метафори на позначення незрілої людини, який є улюбленцем, людиною, якою занадто багато опікуються:

Christopher Lee Cornell, described by his father as "a mommy's boy" who lived with his parents in suburban Cincinnati and previously showed little direction, is scheduled to appear in federal court on Friday afternoon [24].

Модель 2: ДИТИНСТВО є ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ.

Прикладами цієї метафоричної моделі є: *carry (hold) the baby, leave somebody to hold the baby, pass the baby, give somebody the baby to hold, etc.*

В цій метафоричній моделі дитина репрезентує щось відповідальне або дуже важливе та необхідне.

*I think of dear old Doctor Hawes in Fitzroy Square – he used to say 'I'm not here to treat addicts. I can offer emergency treatment, first aid, and I can arrange for them to go into hospital' and he would take them on for a fortnight, make arrangements for them to go to one of the Epsom mental hospitals, where they would probably kick up a stink and get booted out, back to Doctor Hawes and he **was left holding the baby** [12: 237].*

В прикладі важлива та відповідальна робота порівнюється з дитиною, в тому сенсі, що цю важливу роботу, як і дитину, неможна залишати без нагляду.

***Passing the Baby:** The eight must-haves of successful succession planning [9].*

В даному прикладі з дитиною, яку дорослі передають один одному, порівнюють важливе, відповідальне завдання, яким неможна нехтувати, або надбання, позитивний результат роботи, який потрібно не тільки зберегти, але й покращити у майбутньому.

*If you stretch and take normal precautions when exercising you can reduce your chances of sustaining an injury. However, if you do get one it is important to take some time off to heal. But don't **throw the baby out with the bath water**. While you are nursing a knee or ankle, find something else to do like swimming or rowing [20: 226].*

В цьому випадку дитина порівнюється з чимось потрібним, тим що потребує пильної уваги та не в коім разі не можна втратити.

Модель 3: ДИТИНСТВО є ВЕРЕДЛИВІСТЬ.

Фразеологізмами, які належать до цієї моделі, є: *cry like a baby, spit the dummy, throw toys out of pram, get out of your pram, play the baby, etc.*

В цій метафоричній моделі КД є джерелом для номінації/опису вередливої поведінки, яка характерна для дитини, у дорослої людини або соціальної структури

“Don’t get out of your pram, Pa,” said Oliver. “One weekend isn’t end of the world!” [25: 196]

В цьому прикладі вередлива поведінка дорослої людини є метафорично представленою за допомогою схожості з поведінкою дитини, яка опинилася поза межами дитячого візка проти своєї волі. Візок для дитини – джерело зони комфорту, якщо дитина, особливо немовля, опиняється поза зоною свого комфорту, вона становиться розгубленою та роздратованою і відповідно поводить ся.

The impasse continued until the king threw his toys out of the pram and refused to be king any longer [23: 20].

Коли с дитиною поводяться всупереч її бажанням і вона хоче, щоб з нею рахувалися, дитина починає викидати іграшки із візка, намагаючись привернути до себе увагу. Тобто риси ображеної дитини, яка капризує і намагається домогтися свого, переносяться на поведінку дорослої людини, структуруючи домен-ціль ВЕРЕДЛИВІСТЬ.

Модель 4: ДИТИНСТВО є ДОСТУПНІСТЬ.

Ця метафорична модель репрезентована наступними прикладами: *milk for babes, a child’s play, like a kid in a candy store, etc.*

В даній метафоричній моделі номінації, які відносяться до КД, репрезентують концепт ДОСТУПНІСТЬ в тому сенсі, що в дитинстві людина є уразливою та в змозі вирішити лише легкі завдання та подолати якісь нескладні перешкоди, з якими доросла людина з легкістю справляється.

В прикладі *“Making Business Child’s Play”* [19] метафора *a child’s play* позначає легке й досяжне завдання або ціль, щось таке, що навіть для дитини не є проблематичним подолати.

“As the New York Times has pointed out, a current example concerns Intel and Qualcomm, which have very similar technologies that China is angling to acquire. From Beijing’s point of view, it is taking candy from a baby [14].” Відображення того, що

маленька дитина є беззахисною та не може за себе постояти, тому відібрати щось в неї не постає складною справою, знайшло вираження через метафору *taking candy from a baby*, що позначає легко досягну ціль.

В прикладі “*A Book that is Not Milk for Babies* [7].” *milk for babe’s* є метафорою на позначення книги, статі або інформації легкої для розуміння та аналізу. В цій метафорі закріплено знання про те, що молоко є легким для засвоєння дитиною, та по цій аналогії переноситься на процес засвоєння дорослою людиною такої інформації, яка є легкою для осягнення.

Таким чином, в ході аналізу встановлені такі метафоричні моделі: ДИТИНСТВО є НЕЗРІЛІСТЬ, ДИТИНСТВО є ВІПОВІДАЛЬНІСТЬ, ДИТИНСТВО є ВЕРЕДЛИВІСТЬ, ДИТИНСТВО є ДОСТУПНІСТЬ. Взаємодія концептуальних сфер дозволяє перенести певні ознаки КД для опису соціальної та індивідуальної поведінки, рис певної людини або соціальної структури.

Перспективою дослідження є вивчення метафоричних моделей з участю КД поза межами фразеологічної системи англійської мови.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Болдырев Н.Н. Когнитивная семантика: Курс лекций по английской филологии / Н. Н. Болдырев – Тамбов: Изд-во Тамбовского университета, 2001. – 123 с.
2. Калюжная И. А. Концепт «детство» в немецкой и русской лингвокультурах: автореф. дис. на соиск. научн. степени канд. филол. наук: 10.02.20 «Сравнительно-историческое, типологическое и сопоставительное языкознание» / И. А. Калюжная. – Волгоград, 2007. – 23 с.
3. Косычева М. А. Концепт ‘CHILD’ и средства его реализации в английской лингвокультуре: автореф. дис. на соиск. научн. степени канд. филол. наук : 10.02.04 «Германские языки» / М. А. Косычева. – Самара, 2013. – 22 с.
4. Крючкова Н. В. Концепты возраста (на материале русского и французского языков): дис. ... канд. филол. наук: 10.02.19 / Н. В. Крючкова. – Саратов, 2003. – 261 с.
5. Маслова В.А. Когнитивная лингвистика: [Учебное пособие] / В.А. Маслова. – Минск: ТетраСистемс, 2008. – 272 с.
6. Кунин А. В. Англо-русский фразеологический словарь / [лит. ред. М. Д. Литвинова]. – 4-е изд., перераб. и доп. – М.: Рус. яз., 1984 – 944 с.
7. A Book That is Not Milk For Babies // *Radical Periodicals in the United States* [Electronic resource] / [ed. Benjamin Ricketson Tucker]. – Режим доступа: www.fair-use.org
8. Assembly // United States Military Academy. Association of Graduates, West Point Alumni: Association Inc., 1971. – P. 30.

9. Beth Adamson. Passing the Baby: The eight must-haves of successful succession planning [Electronic resource] – 2015. – Режим доступа: www.retailers.com
10. Cambridge Idioms Dictionary. – 2nd ed. – Cambridge University Press, 2006. – 519 p.
11. Clarke, W. A Pink Ribbon Journey / W. Clarke. – Author House, 2012. – 176 p.
12. Edwards, G. Addictions: Personal Influence and Scientific Movements / G. Edwards. – Transaction Publishers, 1991. – 462 p.
13. Ferling, J. The Ascent of George Washington: the Hidden Political Geniuses of an American Icon / J. Ferling. – Bloomsbury Publishing USA, 2009. – 464 p.
14. Fingleton, E. Obama In China: Taking Candy From A Baby [Electronic resource] / E. Fingleton. – 2014. – Режим доступа: www.forbes.com – Заголовок з екрану.
15. Grzesick, David J. Financial Independence. Through Buying and Investing in Single Family Homes / David J. Grzesick. – Pelican Publishing Company, 1985. – 292 p.
16. Kövecses Z. Metaphor / Z. Kövecses. – Oxford: OUP, 2002. – 286 p.
17. Lakoff G. The Contemporary Theory of Metaphor // Metaphor and Thought (2nd edition) / Ortony A. (ed.). – Cambridge University Press, 1993. – P. 202-251.
18. Mackay, Ch. Memoirs of Extraordinary Popular Delusions and Madness of Crowds / Ch. Mackay. – R. Bentley, 1841. – 400 p.
19. Margolin, A. Making Business Child's Play / A. Margolin. – eBookIt.com, 2012. – 128 p.
20. Muncher, P. For We Walk By Faith / P. Muncher. – Xulon Press, 2007. – 272 p.
21. Outing: Sport, Adventure, Travel, Fiction [Electronic resource] – Outing Publishing Company, 1906. — Volume 48. — Режим доступа: books.google.com
22. Oxford Idioms: Dictionary for Learners of English. – Oxford: OUP, 2006. – 512 p.
23. Rosser, D. Call me Valentine / D. Rosser. – Pneuma Springs Publishing, 2011. – 83 p.
24. Sewell, D. Father Says Ohio Terror Suspect Is 'A Mommy's Boy' With Little Direction In Life [Electronic resource] / D. Sewell. – 2015. – Режим доступа: www.huffingtonpost.com
25. Willet, M. A Friend of the Family / M. Willet. – Macmillan, 2007. – 352 p.